

ДИРЕКТО́РІЯ УКРАЇ́НСЬКОЇ НАРО́ДНОЇ РЕСПУ́БЛІКИ. Спочатку Директорія була тимчасовим революційним органом, який створили у ніч з 13 на 14 листопада 1918 року на засіданні президії Українського національного союзу для керівництва повстанням проти режиму гетьмана П. Скоропадського, а після перемоги антигетьманського повстання стала верховним державним органом Української Народної Республіки (УНР). Складалася з представників трьох політичних партій: від Української соціал-демократичної робітничої партії — [В. Винниченко](#) (голова), [С. Петлюра](#), [А. Макаренко](#); від Української партії соціалістів-революціонерів — [Ф. Швець](#); від Української партії соціалістів-самостійників — [О. Андрієвський](#).

Антигетьманське повстання

Після того, як 14 листопада гетьман П. Скоропадський оголосив про формування свого кабінету, що повністю складався з російських монархістів, і проголосив «акт федерації», за яким зобов'язувався об'єднати Українську Державу з майбутньою небільшовицькою Російською державою, 15 листопада Директорія у своєму зверненні до українського народу закликала до повстання проти гетьмана, оголосивши його уряд нелегітимним. Аналогічну відозву видав С. Петлюра, який виїхав у Білу Церкву в розташування Січових стрільців (3 тис. вояків) і очолив війська Директорії. Невдовзі сили повстанців зросли до 40 тис. осіб. До них приєдналися й дивізії восьми корпусів, що формувалися за наказом гетьмана. Наступ повстанців зупинили за 20 кілометрів від Києва німецькі війська, однак поширення повстання по всій Україні змусило представників німецького командування укласти угоду з Директорією, а гетьмана — зректися влади. Корпус на чолі з [Є. Коновальцем](#) вступив у Київ, після чого проголошено відновлення УНР.

Директорія за часів відновленої УНР

Рада Міністрів Української Держави склала свої повноваження й передала владу Директорії УНР. 24 грудня 1918 року вона створила уряд — Раду народних

міністрів УНР на чолі з [В. Чехівським](#) (Українська соціал-демократична робітничка партія). Ухвалено низку важливих законів, зокрема про українську державу, автокефалію української Церкви, оприлюднено програмний документ конституційного характеру — [Декларацію директорії УНР](#). Скликано [Трудовий конгрес України](#) — представників місцевих органів влади (трудових рад) на 23 січня 1919 року. Йдучи назустріч побажанням населення західноукраїнських земель, 22 січня 1919 року Директорія УНР декларувала [Акт злуки УНР і ЗУНР](#). Трудовий конгрес (23–28 січня 1919 року), якому як законодавчому органу УНР вона передала свої повноваження, у зв'язку зі складною воєнною ситуацією доручив Директорії УНР виконувати функції верховної влади та видавати закони, необхідні для оборони УНР. Директорії УНР не вдалося сформувати сильної дисциплінованої армії, тому 2 лютого 1919 року під тиском наступальних військ радянського Українського фронту вона виїхала з Києва до Вінниці. На вимогу командування військами [Антанти](#) на півдні України, з яким Директорія УНР вела переговори про допомогу, 10 лютого 1919 року подав у відставку [В. Винниченко](#). 12 лютого 1919 року головою Директорії УНР став [С. Петлюра](#), Раду народних міністрів очолив [С. Остапенко](#) (оскільки українські есери й есдеки відкликали з уряду своїх представників, головну роль у ньому почали відігравати соціалісти-федералісти). Відповідно до постанови Трудового конгресу 12 березня 1919 року до складу Директорії УНР введено президента ЗУНР [Є. Петрушевича](#), однак практичної участі у роботі він не брав і у вересні 1919 року офіційно заявив про свій вихід.

Воєнно-політична боротьба Директорії УНР у 1919–20 роках

Місцеперебування Директорії УНР змінювалося залежно від воєнного становища — Проскурів (нині Хмельницький), згодом — Ровно (нині Рівне) й остаточно (частина складу) — Кам'янець-Подільський (нині Хмельницька область). Після спроби генерала-хорунжого [В. Оскілка](#) 29 квітня 1919 року вчинити державний переворот зі складу Директорії Української Народної Республіки вийшов [О. Андрієвський](#) (партія соціалістів-самостійників певною мірою була причетна до заклоту). [С. Петлюра](#) фактично перебрав на себе всю верховну владу. Відбулися зміни і в складі Ради народних міністрів: 9 квітня 1919 року кабінет міністрів [С. Остапенка](#) змінив кабінет [Б. Мартоса](#), 29 серпня 1919 року кабінет міністрів останнього — кабінет [Ісаака Мазепи](#) (обидва — Українська соціал-демократична робітничка партія). 16–17 квітня 1919 року частина військ

Директорії УНР, яка діяла на південному заході, перейшла річку Дністер на територію Румунії (там її інтерновано і перекинуто до Галичини), інша частина зосередилася на вузькій території вздовж річки Збруч. Після переходу Української Галицької Армії під тиском польських військ 16 липня 1919 року на території України вздовж річки Збруч Директорія УНР очолила визвольний похід об'єднаних армій (близько 85 тис. вояків) проти радянських військ Української Соціалістичної Радянської Республіки (серпень 1919 року). 24 вересня 1919 року Директорія УНР оголосила війну урядові Південної Росії та **Добровольчій армії**, командування якої не визнавало уряду УНР і вимагало роззброєння її військ. Одночасно **денікінське командування** розпочало переговори з представниками Української Галицької Армії, що призвело до розколу в таборі української революції, внаслідок якого одна частина військ Наддніпрянської армії з Директорією УНР і урядом УНР перейшла на територію Польщі, друга — на чолі з генералом **М. Омеляновичем-Павленком** — розпочала боротьбу на українських землях, де діяла радянська влада.

Занепад Директорії УНР (правління С. Петлюри)

У листопаді 1919 року відряджено за кордон А. Макаренка і Ф. Швеця, верховне керівництво справами УНР покладено на С. Петлюру. Йому надане право іменем Директорії УНР затверджувати всі закони та постанови, ухвалені Радою народних міністрів. 21 квітня 1920 року С. Петлюра уклав з урядом Польщі політичну конвенцію, за якою останній визнавав Директорію УНР на чолі з С. Петлюрою верховною владою УНР, а 24 квітня договірні сторони підписали таємну військову конвенцію (див. **Варшавський договір Директорії УНР з Польщею**), якою визначені практичні аспекти спільного

походу польських військ разом із формуваннями УНР (15 тисяч вояків) під час польсько-радянської війни 1920 року. Згідно зі статтею 3 військові дії здійснювалися під загальним керівництвом польського командування. Урядові УНР надано право відновити в Кам'янці-Подільському діяльність урядових установ та організувати на місцях свою військову й цивільну владу. 21 травня 1919 року уряд ухвалив постанову про відкликання А. Макаренка і Ф. Швеця з-за кордону, однак оскільки вони не повернулися, Директорія УНР припинила існування як колективний орган. Відповідно до закону про тимчасове верховне управління і порядок законодавства в УНР від 12 листопада 1920 року С. Петлюра став одноосібним носієм верховної влади в державі. На підставі цього закону верховна влада в УНР після смерті С. Петлюри у 1926 році перейшла до голови тодішнього уряду УНР на еміграції — **А. Лівицького**.

Рекомендована література

1. Назарук О. Рік на великій Україні. Відень, 1920;
2. Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції 1917–1920 рр. Т. 3–4. Відень, 1921–22, Нью-Йорк, 1969;
3. Мицюк О. Доба Директорії УНР. Спомини і роздуми. Л., 1939;
4. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. Т. 1–7. Скрентон, 1963–66;
5. Петлюра С. Статті. Листи. Документи. Т. 2. Нью-Йорк, 1979;
6. Збірник пам'яті Симона Петлюри (1879–1926). К., 1992;
7. Лозовий В. С. Внутрішня та зовнішня політика Директорії УНР (Кам'янецька доба). К.; Кам'янець-Подільський, 2005.

О. Й. Щусь

Бібліографічний опис:

Директорія Української Народної Республіки / О. Й. Щусь // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-24360>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).